

Opzet lesmodule MBO-studenten verpleegkunde, tweede jaar

Een introductie op palliatieve zorg voor niet-westerse migranten

Doelen:

- leerlingen laten nadenken over eigen ideeën tav leven en dood (doen beseffen dat dat voor iedereen anders is)
- eerste introductie van palliatieve zorg, en aanstippen van een aantal verschillen tussen Nederlanders en Nederlanders met een niet-westerse achtergrond
- oefenen met spreken over leven en dood (in relatie tot zorg) en doorvragen in een gesprek (open staan voor het verhaal van de ander)

Vorbereiden/meenemen:

- laptop en beamer
- klaarzetten: <https://www.youtube.com/watch?v=vc3mkG21ob4> (stukje uit de film 'The Bucketlist'). NB. is Engels gesproken zonder ondertitels.
- Voor het stellingspel: een A4 met het woord ja en een A4 met het woord nee. Ophangen in twee hoeken van de ruimte.
- De DVD 'Ik heb een dokter in Marokko' is te bestellen bij Valadin films en kost € 12,50. <http://www.dokterinmarokko.nl/bestellen/>
- Bestel ethiekbekjes of kwiekbekjes van Bureau Kwiek (€ 37,50 voor 50 stuks), www.bureaukwiek.nl of download de gratis kikkerbekjes van Bureau MORBidee: <https://www.gamethatmatter.nl/wp-content/uploads/2015/11/Kikkerbekje-Games-That-Matter-2.jpg>
- Uitprinten voor de leerlingen: <https://www.gamethatmatter.nl/wp-content/uploads/2015/11/doorvraagkaartjes.pdf>
- Uitprinten om voor te lezen: <http://www.vptz.nl/wp-content/uploads/2015/12/Ervaringskrant-Er-zijn-voor-een-ieder.pdf> (pagina 3, het verhaal van Nura Dayan)

Tijd	Onderdeel	Opmerkingen
5 min	Voorstellen docent en introductie van het thema	In gesprek over leven en dood; verschillen tussen hoe culturen omgaan met leven en sterven, maar ook veel overeenkomsten
15 min	Leerlingen een bucketlist laten maken, individueel of samen. Daarna een aantal leerlingen vragen of ze willen vertellen wat ze opgeschreven of besproken hebben.	Stukje laten zien uit de film The Bucketlist https://www.youtube.com/watch?v=vc3mkG21ob4
15 min 10.35-10.50	Stellingenspel Ik ben geboren in [vul de plaatsnaam in waar de les gegeven wordt]. Ik blijf voor altijd in [vul de plaatsnaam in waar de les gegeven wordt] wonen In mijn omgeving praten we over de dood	A4-tjes met ja en nee ophangen in twee hoeken van het lokaal. Na het voorlezen van de stelling kiezen de leerlingen voor ja of nee. Laat ze even met elkaar bespreken waarom en vraag daarna plenair na waarom iemand voor zijn/haar antwoord gekozen heeft. De eerste twee vragen zijn opwarmertjes en

	<p>Ook in de laatste levensfase moet je alle mogelijke medische behandelingen toepassen</p> <p>Als ik ernstig ziek ben en nog maar zes maanden te leven heb, wil ik dat mijn arts mij dat vertelt</p> <p>Het inschakelen van thuiszorg bij de zorg voor ernstig zieke familieleden is een gebrek aan goede zorg door de familie</p>	hoeven niet lang nabesproken te worden.
20 min	<p>Film 'Ik heb een dokter in Marokko', Afspelen van 21.20-38.49</p> <p>Nabespreken van de kijkopdrachten</p>	<p>Een aantal kijkopdrachten bij de film: Wat zegt de Turkse meneer? Wat zeggen de Iraanse dochters van Fatima? Wat hadden de artsen van de Turkse vader en van Fatima anders kunnen doen?</p>
15 min	PPT - bijgevoegd	Korte uitleg over palliatieve zorg
10 min	<p>Uitleg over LSD – luisteren, samenvatten, doorvragen</p> <p>Begin met een voorbeeld voor de klas, vraag een leerling om proefkonijn te zijn. Stel de leerling een vraag (ik heb het ethiekbekje van Bureau Kwiek gebruikt) en neem na het antwoord het gesprek over met een eigen ervaring (beetje extreem mag).</p> <p>Vraag: wat gebeurt hier?</p> <p>Stel de leerling weer een vraag en dit keer vat je het antwoord samen en vraag je vervolgens door.</p> <p>Vraag: Voelde dit gesprek anders dan het eerste? Wat was er nou anders aan dit gesprek dan aan een 'normaal' gesprek?</p> <p>Dan leerlingen in tweetallen zelf laten oefenen.</p> <p>Eventueel uitdelen: doorvraagkaartjes</p>	<p>Deel de ethiekbekjes uit. Afhankelijk van de beschikbare tijd kun je de leerlingen zelf de ethiekbekjes laten vouwen of ze al gevouwen meenemen (dat laatste kost je zelf veel tijd!).</p> <p>Luisteren, samenvatten, doorvragen (om te ervaren hoe moeilijk echt luisteren is, en om in een gesprek de diepte in te gaan)</p> <p>Take home message: gebruik in gesprek ANNA – altijd navragen, nooit aannemen</p>
5 min	Voorlezen tekst VPTZ – het verhaal van Nura Dayan	
5 min	Ruimte voor vragen, huiswerkopdracht (zie hieronder) en afsluiten	

Huiswerkopdracht:

Opdracht Palliatieve zorg

Maak een beschrijving in je eigen woorden over:

1. palliatieve sedatie; leg ook uit wat het verschil is met euthanasie
2. terminale fase
3. pijnbestrijding in de palliatieve zorg
4. beschrijf de overeenkomsten en de verschillen in de rol van het gezin/de familie in de palliatieve zorg voor autochtoon Nederlandse patiënten en voor patiënten met een niet-westerse achtergrond

Verwerk deze vragen in een verslag van 1 à 2 A4.

Een kort lijstje met websites over palliatieve zorg:

<http://www.pharos.nl/nl/kenniscentrum/chronische-aandoeningen/palliatieve-zorg>
http://www.pharos.nl/documents/doc/webshop/2012_2_5-7_wilt_u_richting_mekka_liggen.pdf
www.palliatievezorg.nl
www.palvoor.nl
www.fibula.nl
www.agora.nl
<http://www.netwerkpalliatievezorg.nl/middenennoordwesttwente/Home.aspx>
<http://shosson.webnode.nl/>

Vaak is de vraag gesteld wat er nou anders is in de zorg voor oudere migranten dan voor oudere autochtonen? In veel opzichten is de zorg en beleving ervan gelijk, maar toch geven wij een aantal onderwerpen waarin oudere migranten verschillen:

- Behoeftte aan religieuze beleving en de effecten daarvan in het dagelijks leven zoals bijvoorbeeld het eten of ruimte om te bidden. Op hogere leeftijd een groter wordende behoefte aan religie en studie.
- Andere normen van kwaliteit van bijv. schoonmaken, zorg, wassen. Iedereen onderschrijft wel dezelfde waarden, maar de normen lopen niet parallel.
- Zorgen over de beperkingen van contact met familie in zorginstellingen of aanleunwoningen. Oudere migranten maken zich bijvoorbeeld zorgen over hoeveel mensen er op bezoek mogen komen of kunnen mee-eten of blijven slapen.
- Achterstand in of verlies (door ouderdom en/of ziekte) van de Nederlandse taal en behoefte aan tweetalige medewerkers.
- Hogere verwachting van kinderen dat zij een actieve rol blijven spelen in de verzorging. In de praktijk geeft de samenwerking tussen professionele en vrijwillige zorg ook knelpunten.
- Andere eetgewoonten, voor een bepaalde groep behoefte aan halal eten of behoefte aan een gemeenschappelijke keuken om samen te kunnen koken.
- Andere bejegening, bijvoorbeeld dat een vrouw door een vrouw gewassen wil worden.
- Een andere behoefte aan contact, scheiding tussen mannen- en vrouwengroepen.
- Een andere verwachting van het contact met hulpverleners, men zoekt naar het gevoel dat de hulpverlener werkt uit een grote vorm van naastenliefde.

Gudule Boland/februari 2016